

Bizánci zene és „Bartókiadás”

Zenével szolgál a **Szent Efrém férfikar**

DOBOS KLÁRA

A TIZENÖT ÉVES SZENT EFRÉM FÉRFIKAR ELSŐSORBAN BIZÁNCI ZENÉT ÉNEKEL, S HA MONDHATJUK, GÖRÖGKATOLIKUS „SZÍNEKBEK”. BÁR NEM MINDENKI EHEZ A FELEKEZETHEZ TARTOZIK AZ EGYÜTTSEBEN, DE TERMÉSZETESEN MINDANNYIAN VALLÁSOSAK – MONDJA BUBNÓ TAMÁS MŰVÉSZETI VEZETŐ, AKIVEL EGY KÜLÖNLEGES KONCERTJÜK UTÁN BESZÉLGETTÜNK: BARTÓK BÉLA FÉRFIKARAIT ADTÁK ELŐ.

Szinte minden róluk szóló írásban olvasható, hogy névadójukat, Szír Szent Efrémet (306–373) már kortársai a „szentlélek hárfajaként” emlegették, s feljegyezték, hogy énekei, himnuszai sok embert vezettek vissza az „igaz útra”. Természetes is, hogy nem marad ki ez a momentum, hiszen – nomen est omen – olyan szentet sikerült találniuk névadónak, aki „találón” határozza meg az együttes zenei irányvonalát, az imádságos, énekes szolgálatot. A Szent Efrém férfikar fő célja a bizánci rítusú kereszténység vokális örökségének kutatása, bemutatása és népszerűsítése, a bizánci zene szépségének és misztériumának megismertetése, elsősorban a magyar, valamint az európai közönséggel. De Európán túl is ismertek, ebben az évben például már egy sikeres indiai koncertet is maguk mögött tudhatnak.

Béres legény és Ángyom asszony

Nagy hangsúlyt helyeznek a magyar férfikari hagyomány (Liszt, Bartók, Kodály, Ligeti) ápolására is. Különleges vállalkozásként a tavalyi Bartók-émlékévben feldolgozták a zeneszerző férfikarait.

Bartók zenei hagyatékában a legkevésbé ismert területet kórusművei jelentik – hat férfikara különösen ritkán hallható. Ezen szeretnénk változtatni, egy régi tervet megvalósítva: a Bartók-évforduló kapcsán a férfikari műveket parasztzenei környezetbe helyeztük, s Szokolay Dongó Balázs népzeneész közreműködésével szólaltatjuk meg – mondja Bubnó Tamás. Az anyagot már CD is őrzi, melynek tartalmát koncerteken is népszerűsítik. Szerecsés a közönség, hiszen „előadóként” is jelen lehet, élmény együtt énekelni a kórustagokkal, hogy *béres legény, jól megrakd a szekered, vagy ángyom asszony kertje, bertje*. És élmény hallgatni a Bartók-műveket élvezetes, szívhez szóló interpretálásban.

Elsősorban egyházi kórusnak ismerjük a Szent Efrém férfikart. Hogyan született ez az izgalmas bartókos kirándulás?

Valóban, mi az alapítástól, 2002-től egészen 2007-ig kizárólag bizánci zenét énekelünk. 2007-ben kezdtünk külföldön is koncertezni, s egy rangos német fesztiválra kérték, hogy vigyünk magyar zenét is. Próbáltam mondani, hogy mi bizánci zenével foglalkozunk, de beláttam, hogy tényleg elfér egy-két magyar zeneszerző is a repertoárban, ha már magyar kórus volnánk. Az egyik Bartók-férfikart vittük, és nagyon nagy sikerünk volt. A világban sok Bartók-mű ismert, ám a férfikarai kevésbé. Úgy gondoltam, itt az idő, hogy minél szélesebb körben hirdessük, hogy ilyet is írt az egyik leg-híresebb zeneszerző. 2007-ben vettem fel Szokolay Dongó Balázs népzeneésznek, hogy érdekes lehetne beleágyazni a Bartók gyűjtött darabok közé a férfikarait. Aztán elaludt ez a dolog, s csak 2014-ben jelentkeztem újra Baláznál. Kiderült, hogy ő már az első beszélgetés után összeállította az anyagot, a telefon mellé tette, s várta a hívásomat – ami hét év után következett be.

Létszámban elegen vannak ezekhez a kórusművekhez?

Van, aki szerint nem, de szerintem igen. Kamarafarmában szólaltatjuk meg a dalokat. Ketten éneklünk egy szólamot, vagy előfordul, hogy valaki egyedül, ilyen módon más erényei jönnek elő a daraboknak, mint egy negyven-ötven tagú nagy férfikar előadásában. Mármint, ha előadnák – de nem teszik. Hiszen nagyon nehéz nem professzionális – képzett hangú, kottaolvasó – embereknek megtanulni például az *Elmúlt időkből* valamit. Nemcsak az intonációs nehézségek miatt, de azért is, mert egy Bartók-koncertet végig kell bírni hanggal, ami sokkal nagyobb erőfeszítést kíván, mint mondjuk, egy bizánci egyházzenei koncert... Bartók nagyon igényes volt, szerette a tisztaságot: híres mondása, hogy *„csak tiszta forrásból”*, amit teljesen komolyan gondolt, nem tűrt megalkuvást sem a saját művészetében, sem máséban. Ha ilyet tapasztalt, finom úriember lévén nem üvöltözött, nem kiabált, hanem elment onnan, még ha emiatt el is esett bizonyos kedvezményektől, elismerésektől...

Azért csak találunk egy kis egyházi vonatkozást is, még ha nem is megfoghatóan, hiszen a leírásban szerepel: a téma a férfiember helye a világban, imái, vívódásai, érzelmei, gondolatai. Az egyik kulcsszó tehát az ima...

Ezt a legjobban egy kedves pap barátom, Balogh Piusz gödöllői premontrai perjel atya – Zeneakadémiát végzett kiváló zongorista –

fogalmazta meg. Miután Gödöllőn, a Szköla tábortan elénekeltek a műveket, ezt mondta: „Na, most mondja valaki nekem, hogy Bartók nem imádkozott!” Lehet, hogy nem az imaszövegeket, a templomi vagy liturgikus szövegeket dolgozta fel, de hogy istenhívó ember volt, az kétségtelen, többször le is írta. Egyébként római katolikusnak született, aztán választott magának egy vallást, unitárius lett. Ismertem a fiát, aki az unitárius egyház főgondnoka volt, ami azt jelenti, hogy a hitet a nevelésben is átadta. Voltam ifj. Bartók Bélával a Hőgyes Endre utcai unitárius templomban, és ennek az előadásnak a CD-jét is ott vettük fel. Az egyházközség Bartók Béla nevét viseli, s nagy tisztelet övezi a zeneszerzőt.

TRANZSCENDENCIA NÉLKÜL: SZOLFÉZSÓRA

A férfikar minden tagja görögkatolikus?

Nem. Most négyen vagyunk görögök, de mindenki istenhívó. Van, aki jobban, van, aki kevésbé... Nem egyformán éljük meg a hitünket mi, görögkatolikusok, vagy a római kollégák, vagy akár református tagjaink... A műfaj, amit éneklünk, nehezen képzelhető el hit nélkül. A repertoárunk kilencvenkilenc százaléka egyházi zene, s miért énekelne valaki ilyen sokat ebből, miért áldozna erre ilyen sok időt, ha nem éreznél belülről azt a készletet, hogy ezt csinálnia kell – és jó ezt csinálni.

Ha hit nélkül kerülne valaki a kórusba, elképzelhető, hogy az imádságos zene hatna a lelkére, formálná a világnézetét?

Biztos vagyok benne... Nem is tudom, melyik nagy zenész mondta a múlt század közepén, hogy nem lehet úgy zongorázni, mintha nem hinnék... Aztán persze lehet, hogy néha nem hiszek, meg néha nehéz, de nagyon materialis, nagyon „szürke” alapon nem lehet művészetet „csinálni”, előadni, megformálni vagy belehelyezkedni... Kell valamiféle transzcendencia, mert ha valaki „2x2 módon” áll hozzá, akkor az szolfézsóra. Ami persze fontos, hiszen tudni kell az alapokat a kiteljesedéshez, de az még nem művészet.

azért akar jól énekelni, mert ezzel szolgálatot teljesít, hanem azért, hogy tessen az ott lévő embereknek.

A templom a liturgikus alkalmak, az áhítat, az imádság, az elcsöndesedés helye. Persze, vannak olyan áhítatok, amelyekhez illik a – szintén szolgálatként értelmezett – hangverseny, ám manapság sajnos a templomokba sok olyan produkciót beengednek, melyeknek nem lenne ott helyük. Ezért fontos, hogy a papság művészileg kellően képzett legyen: ismerjék a zenét, a filmeket, képzőművészetet, otthon legyenek a kultúra területén. A nyíregyházi Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán kispapokat és kántorokat oktatók,

Óriási élmény volt nemrég, mikor a sajópálfalai kegykép könnyezésének 300. évfordulója alkalmából tartott ünnepi Szent Liturgián énekeltek, tovább „emelve” a jelenlévőket az Úristen felé.

Én is ezeket a „fellépéseket” szeretem a legjobban...

Amikor kifejezetten liturgián énekelnek, nem válik a liturgia koncertté?

Ez rendkívül nagy veszély, vigyázni kell. Úgy szoktam mondani, hogy akkor van baj, mikor a művész-kollégák előrébb tolják magukat, mint ahol lenniük kellene, legyen szó akár egy orgonistáról, kórusról, zenekarról. A szolgálat arról szól, hogy el kell fogadni, hogy az emberek nem a művészért mennek oda, hanem imádkozni, a művész pedig azért megy oda, hogy szolgáljon az Istennek. Nem csoda, hogy II. János Pál pápa és mások is megfontolás tárgyává tették, mi hangozhat el a templomban. Teljesen igazuk van! A templom az imádság helye. S az tévút szerintem, ha ott bárki nem

s mindig hangsúlyozom, hogy a művészettel nagyon sok mindent el lehet érni, de visszajára is fordulhatnak, még a jó elképzelések is. A művészet tényleg nagy erő, mert a művész sok mindent tud adni a közönségnek, amit az elhisz – akár a jót, akár (még ha nem is direkt) a rosszat...

Sokat próbálnak?

A „csillogás” meg a siker csak kis része a kórus életének, sokkal több az utazás és a próba. És nem is maga a koncert az igazán fontos, sokkal fontosabb a felkészülés. Az „Efrém” is mindig lesz jó csapat, amíg a műhelyarculatot őrzi. Abban a pillanatban, hogy fontosabb lesz, hol és hány koncertet adunk, elvész a zenészlét lényege: a műhelymunka, az együttgondolkodás. Persze koncertezni is szeretünk, hiszen olyankor ajándékozhatunk valamit a közönségnek, ám **mindenfajta koncertet szolgálatnak kell tekinteni.**

A szerző fényképeivel